

др Александар ЂИРИЋ
редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу

МЕТОДИ УТВРЂИВАЊА ПОРЕКЛА РОБЕ У СПОЉНОТРГОВИНСКОМ ПРОМЕТУ*

Резиме

Аутор полази од констатације да утврђивање порекла робе представља сложена административну процедуру из надлежности царинских управа држава или самосталних царинских територија. Да би се правила о пореклу правилно применила неопходно је на прецизан начин утврдити својства робе. Због тога је, поред активности царинских управа, неопходан допринос пословних субјеката који се непосредно појављују у улози извозника и увозника робе. У раду је најважнија фокусирана на методе, чијом применом се долази до квалификација о пореклу одређеног производа. Изван предмета рада остала су питања о значају утврђивања порекла робе у спољнотрговинском промету. Предмет анализе су најчешће примењивани методи утврђивања порекла робе у пракси: метод суштинске трансформације производа; метод додатне вредности („процентни тест“); технички (производни) тест настанка производа; метод промене јединствене царинске класификације. Завршни део рада је посвећен методима одређивања порекла робе у законодавству Србије.

Кључне речи: спољнотрговински промет, порекло робе, трансформација производа, „Процентни тест“, тест настанка производа, промена јединствене царинске класификације.

* Рад је резултат истраживања у оквиру Пројекта Правног факултета Универзитета у Нишу, бр. 179046, који финансира Министарство за науку Републике Србије.

I Увод

Спољнотрговински промет робе у савременим условима одликује глобални карактер. Начело организоване слободе међународне трговине допушта да се царинске и друге врсте дажбина, при увозу на територију држава, одређују у зависности од порекла робе. Примена овог правила омогућава извоз робе на царинску територију земље увознице без наплате царине, или уз наплату преференцијалне царине на производ који има одговарајући „печат порекла“. Целисходност пословања налаже да произвођачи и извозници буду упознати са правилима о пореклу робе, уколико желе да извозе под преференцијалним условима уз царинске олакшице и ослобођења, која подижу степен њихове конкурентности на тржишту земље увознице. Атрибут „статуса повољности“ који се признаје производима из одређене државе, или са одређене царинске територије, стиче се на основу једностраних аката националног законодавства земље увоза, или на подлози међународних билатералних и мултилатералних споразума. Страном порекла производа могу се, поред државе, сматрати групе земаља, царинске уније, регионални савези и царинске зоне, односно делови државе. У пракси се та чињеница утврђује применом одговарајућих метода, који се често разликују од државе до државе. Њихова варијација представља „ноћну мору“ за произвођаче и трговце широм света. Како организовати производну шему на основу које би се добијени производ, који је прерађен или садржи и увозне компоненте, могао извозити са статусом порекла земље у којој је финализован? Успешно решење овог задатка може омогућити преференцијални третман за финализовану робу, који подразумева ослобођење од царина и смањење других дажбина приликом њеног преласка царинских граница. Да би се утврдило порекло производа, неопходно је применити једну или више одговарајућих метода. Овај рад обухвата две целине. Прва је посвећена врстама и општим карактеристикама метода утврђивања порекла, док је друга посвећена методима порекла предвиђеним у праву Србије. Услед ограниченог обима рада, изван наших разматрања остају бројна питања о значају утврђивања порекла робе у спољнотрговинском промету.¹

II Правила и методи за утврђивање порекла робе

Правила о пореклу производа заузимају посебно место у регулативи спољнотрговинске делатности у области примене царинских тари-

1 О значају утврђивања порекла робе више видети: А. Ђирић, „Значај правила о пореклу робе у међународној трговини“, *Темајски зборник радова – Актуелне тенденције у развоју европској конвјиненцијалној йрава*, Свеска II, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2010, стр. 317-337.

фа. Да би се она правилно применила неопходно је утврдити својства робе, начин прераде, промену њене вредности, промене у царинској класификацији, као и читав низ других карактеристика. Због тога је, поред активности царинских управа, неопходан допринос и учешће пословних субјеката – непосредних произвођача, извозника и увозника робе. Спроведени поступак утврђивања порекла може дати следеће резултате: производ има порекло стране државе; производ има порекло из земље или територије са којима је могућа кумулација порекла; производ има домаће порекло и производ је без порекла.

Генерално, роби се, на основу њеног порекла, могу признати два статусна режима: а) непреференцијални и б) преференцијални.

Роба са непреференцијалним статусом одређује се на основу правила која се користе за спровођење непреференцијалних мера трговинске политике ради примене: режима најповлашћеније нације; анти-дампиншких и компензационих мера; заштитних мера; количинских ограничења, или тарифних квота допуштених сагласно праву Светске трговинске организације. Одређивање ове врсте статуса робе је, поред осталог, значајно за: примену царинске тарифе на робу која нема преференцијални третман; примену мера које нису тарифне, а које су утврђене прописима којима се уређује трговина робом; припрему и издавање уверења о пореклу; поступак државних набавки,² као и за потребе трговинске статистике.

Категорија робе са преференцијалним статусом је у функцији њеног повољнијег (благонаклоног) третмана у спољно-трговинској размени. Правилима о преференцијалном пореклу утврђују се услови, које роба мора да испуни ради остваривања права на повластице. Правни основ признавања тарифних олакшица, или ослобођење од царинских дажбина у трговинској размени између држава заснива се на међународном трговинском споразуму, односно чланству у међународној организацији. Поред тога, олакшице могу бити установљене и законодавним актима државе.³ У зависности од земље порекла робе, царин-

2 Према чл. 3 Правилника о одређивању доказа на основу којих се утврђује да је понуду поднео домаћи понуђач и за одређивање добара домаћег порекла (Сл. *иласник РС*, бр. 50/09), понуђач добара домаћег порекла дужан је да, као саставни део понуде, поднесе доказ о њиховом домаћем пореклу. Када предмет јавне набавке обухвата више добара, сматра се да је понуђач понудио добро домаћег порекла, уколико преко 51% вредности свих добара има домаће порекло. За добра која, у смислу Правилника, имају домаће порекло, као доказ служи уверење, које издаје Привредна комора Србије сагласно Упутству о условима, начину и поступку издавања уверења о домаћем пореклу робе у поступцима јавних набавки од 27.7.2009. Текст Упутства је доступан на сајту: <http://www.pks.rs/Default.aspx?tabid=2336>.

3 Према Царинском закону Србије, правилима о преференцијалном пореклу утврђују се услови за стицање порекла које роба мора да испуни ради остваривања

ске стопе се могу примењивати као: основне (базичне), које се односе на робу, пореклом из државе, којој је у трговини са конкретном земљом признат статус најповлашћеније нације; преференцијалне, које карактеришу повлашћене царинске стопе, признате појединим земљама, или групи држава, на подлози билатералних и мултилатералних споразума о слободној трговини и максималне, на основу којих се опредељују царинске стопе за робу, која потиче из свих осталих држава, као и у односу на робу за коју је земља порекла непозната.⁴

Целисходност у обављању спољнотрговинске делатности претпоставља потребу да са правилима и методима утврђивања порекла не буду упознати само продавци и купци, већ је пожељно да они буду јасни и произвођачима робе. Царинске повољности и ослобођења у спољнотрговинском промету робе стварају услове за формирање нижих велепродајних и малопродајних цена. Са своје стране, ниже цене повећавају тражњу производа, што обезбеђује упосленост производних капацитета и ствара додатне услове за њихово проширење. Ниже цене омогућавају извозницима робе одобрење стимулативног рабата купцима, што повећава извоз. Иностранци купац, који даље продаје робу по нижим ценама од конкурентских, је конкурентнији на тржишту земље увоза.

Критеријуми којима роба треба да удовољи, да би добила порекло одређене земље су различити и зависе од примене метода за његово утврђивање. Свакако да је једноставније утврдити порекло робе ако је она убрана (пољопривредни производи), или је произведена од домаћих компонената. Тешкоће настају када је роба резултат производног процеса у који су укључени ресурси из више држава, или независних царинских територија. У том случају, једно од правила је да производи страног порекла, прерађени у другој земљи, ако су претрпели стварну трансформацију, могу стећи порекло земље у којој је обављена њихова прерада.⁵ Најчешће методе којима се „тестира“ порекло производа у пракси су: метод суштинске трансформације; метод додате вредности („процент тест“); технички (производни) тест настанка производа; метод промене јединствене царинске класификације и други.⁶

права на повластице предвиђене Законом. Сходно одредбама чл. 37 ст. 2 Закона, та правила су: а) утврђена међународним уговорима за робу која је обухваћена тим уговорима; б) норме која прописује Влада за робу која има право повластице на основу преференцијалних тарифних мера, које Србија једнострано доноси, у односу на друге државе, групе држава или територије.

4 О томе више: А. Н. Козырин, „О стране происхождения товаров“, <http://www.kozyrin.ru/userfiles/documents/frag6.pdf>.

5 А. Ђирић, Р. Ђуровић, *Међународно трговинско право, посебни гео*, Правни факултет, Ниш, 2005, стр. 68.

6 У вези са тим видети: Ј. А. LaNasa, „An Evaluation of the Uses and Importance of Rules of Origin, and the Effectiveness of the Uruguay Round's. Agreement on Rules of Origin

1. Метод суштинске трансформације производа

Правило о „суштинској трансформацији производа“ подразумева процес прераде или дораде у мери која је довољна за настанак производа са новим препознатљивим називом, знаком, обележјем, или новом употребном наменом. Такав степен промена на производу омогућава признавање порекла земље на чијој територији је он подвргнут суштинској трансформацији. На тај начин производ, који је подвргнут суштинској промени, губи своје првобитно порекло земље из које потиче, што предупредује могућу конфузију о претендовању већег броја држава на порекло једног производа. Примена ове методе је у приличној мери флексибилна, што може имати своје позитивне, али и негативне стране. Позитивни аспекти такве њене карактеристике се односе на широко задовољење технолошких иновација у производњи, односно преради производа. Истовремено у самој флексибилности овог метода тињају опасности од подривања сигурности произвођача, који планира извоз прерађеног производа на царинско подручје земље увоза, под преференцијалним условима. Оне су нарочито реалне када је степен промене на граничним вредностима. При оцени нивоа суштинске трансформације производа, узимају се мере прераде или дораде које су довеле до најзначајнијих промена, а не мера која је била последња у ланцу настанка финалног производа. Ипак, производ се подвргава оцени о „степену суштинске промене“ тек пост фестум, односно после његове финализације. Пракса је показала да такво решење ствара простор за лобистичке притиске моћних пословних кругова („меркатократија“)⁷ и државних органа у погледу примене рестриктивних или екстензивних критеријума, у процесу признавања или непризнавања порекла робе применом ове методе.

Метод суштинске трансформације захтева детаљну претрагу и сложен поступак, са низом пропратне документације и доказа, који се могу затражити од извозника, увозника, или произвођача. Због тога је његова примена праћена протеклом времена и високим трошковима,

in Harmonizing and Regulating Them“, доступно на адреси: <http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/96/9601ind.html#IV>; J. H. H. Weiler, S. Cho, I. Feichtner, „Rules of Origin“, Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, Heidelberg, 2007; J. H. J. Burgeois, *Rules of origin in International trade, An introduction*, The University of Michigan Press, 1997, стр. 2–3, доступно на адреси: <http://books.google.com/books>; M. P. Maxwell, *Formulating Rules of Origin for Imported Merchandise: Transforming the Substantial Transformation Test*, стр. 23, наведено према: Joseph A. LaNasa, *нав. чланак*, доступно на адреси: <http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/96/9601ind.html>; E. Vermulst, „Rules of Origin as Commercial Policy Instruments – Revisited“, 26:6 *J. W. T.* (Dec. 1992), стр. 62.

7 О утицају „меркатократије“ на међународне трговинске односе видети: А. Ђирић, *Међународно трговинско право, Ойшњи гео*, Ниш, 2010, стр. 37.

што у целини противречи духу слободне трговине.⁸ Метод омогућава царинским властима флексибилност прилагођавања конкретним околностима. То често опредељује међународне трговинске арбитраже и судове да примењују обичајно право у вези са степеном суштинске трансформације, како би се спречила његова злоупотреба. У мери у којој овај метод добија на прецизности, остаје мање простора за дисторзију правила о пореклу производа. Са друге стране, двосмисленост тог стандарда може да доведе до произвољних резултата, посебно када се он прилагођава интересним потребама државе увознице.

Може се закључити да метод суштинске трансформације има многе предности, као што је његова флексибилност, еволуција током времена и др. Међутим, његове предности су истовремено и погодна подлога за испољавање озбиљних недостатака, као што је могућност недоследне и дискреционе примене овог метода у пракси, посебно у граничним вредностима степена трансформације (50%).⁹

2. Метод додате вредности („процент тест“)

Тест додате вредности или „економски тест“,¹⁰ одређује минимални, односно максимални проценат вредности у степену трансформације производа, после његове обраде или прераде. За случај да прописани проценат не буде постигнут, последњи производни процес дораде, односно трансформације, не испуњава услове за доделу производу порекла земље у којој је такав процес спроведен, већ он задржава раније порекло.

„Процент тест“ се оцењује као метод кога одликује једноставност и прецизност.¹¹ Међутим, у пракси он може бити трошковни генератор и узрок непредвидивости у погледу коначне оцене порекла производа. Његово прецизно одређење подразумева процедуру са низом захтева који се односе на праћење вредности делова и материјала, који се додатно уграђују у производ. Процедура утврђивања додате вредности може бити скупља од користи преференцијалног третмана земље увознице.

8 О томе: J. A. LaNasa, „An Evaluation of the Uses and Importance of Rules of Origin, and the Effectiveness of the Uruguay Round's Agreement on Rules of Origin in Harmonizing and Regulating Them“, стр. 444, доступно на адреси: <http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/96/9601ind.html#IV>.

9 J. H. H. Weiler, S. Cho, I. Feichtner, *нав. дело*.

10 О називу „економски тест“ („the economic test“), видети: J. H. J. Burgeois, „Rules of origin in International trade, An introduction“, The University of Michigan Press, 1997, стр. 2-3. доступно на адреси: <http://books.google.com/books>.

11 О томе више: Michael P. Maxwell, „Formulating Rules of Origin for Imported Merchandise: Transforming the Substantial Transformation Test“, стр. 23, наведено према: Joseph A. LaNasa, *нав. чланак*.

Метод подразумева високо софистицирано инвентарисање и примену књиговодственог поступка, ради утврђивања висине процентуалног учешћа вредности у додатној преради производа. Поред тога, тест игнорише девизни курс, као и ризике флукуације цена. Његова примена омогућава шпекулације са трансферним ценама у интерној трговини између транснационалних компанија и других повезаних лица.¹² Без комбинације са другим методима, сматра се неподесним за утврђивања порекла производа.

3. Метод техничког (производног) теста

Тест испитивања техничко-технолошког поступка производње одговарајућег производа може дати позитиван или негативан одговор у односу на утврђивање његовог порекла.¹³ Метод најчешће има значај допунског критеријума. Он не може бити самодовољан примарни тест за утврђивање порекла, посебно не за бројне и нове производе, који захтевају стално ажурирање правила у областима брзих технолошких промена и нових достигнућа у производњи. Поред тога, примена овог метода подразумева сензибилитет на поједине индустријске групе, респект посебних техничких знања, која су због своје специфичности недоступна или неразумљива широј јавности и трговцима.

4. Метод промене царинске класификације

Методом промене царинске класификације утврђује се порекло добара на основу промене тарифне ознаке у царинској номенклатури „Хармонизованог система Светске царинске организације“, који је усвојен од стране земаља чији заједнички спољнотрговински промет учествује у 90% светске трговине.¹⁴ Номенклатура је утврђена Конвенцијом о систему хармонизованог описа и о кодирању робе.¹⁵

12 Тако, у трансакцији између повезаних лица, извозник може одредити нижу цену производа, чиме омогућава да нижом додатом вредношћу у земљи увоза, тај производ стекне њено порекло. О томе више: <http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/96/9601ind.html#IV>.

13 J. H. J. Burgeois, *нав. pag*, стр. 3.

14 Текстови одлука о сврставању робе које је донео Комитет за Хармонизовани систем Светске царинске организације, објављени су у *Сл. гласник РС*, бр. 11/2011 од 22. фебруара 2011. године у оригиналу на енглеском и у преводу на српски језик. Текстови ових одлука, у моменту објављивања доступни су на француском и енглеском језику на сајту Светске царинске организације (*World Customs Organization*), доступно на адреси: http://www.wcoomd.org/home_hsoverviewboxes_hspreviousessionlist.htm.

15 *Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System*, скраћено се означава као „*HS Nomenclature*“. Резултат је активности Светске царинске

Хармонизовани систем је подељен у 21 одељак, од којих сваки садржи широку индустријску групацију производа, затим 96 поглавља, која се односе на уже индустријске секторе, као и 1241 заглавље, од којих свако представља уски индустријски део. Наслови у поглављу су поређани по степену обраде робе. Уколико није друкчије одређено, сматра се да је свака промена у класификацији производа, на нивоу заглавља, основ да се порекло производа везује за државу у којој су се стекли услови за нови тарифни наслов. Примена ове шеме често захтева допунски списак производа, чија класификација није промењена, али који, на основу других критеријума и стандарда, испуњавају услове за стицање порекла из одређене државе. Овај метод је концептуално једноставан и лако применљив, уз претпоставку да се ради о класификованом производу у међународно усаглашеној јединственој царинској тарифи земље увознице. Висок степен хармонизације од око 90% робе у међународној трговини, омогућава да царинске власти, извозници, увозници и произвођачи, имају неопходне сазнајне информације о режиму увоза. Дакле, преференцијално порекло се признаје роби из одређених земаља, које испуне предвиђене услове, као претпоставку примене преференцијалних царинских стопа, или царинског ослобођења.

III Методи одређивања порекла робе у законодавству Србије

Сходно одредбама Царинског закона¹⁶ и „Уредбе о царински дозвољеном поступању са царинском робом“,¹⁷ зависно од порекла,

организације. Ратификовало ју је 137 страна уговорница, али је примењује више од 200 царинских управа широм света. Европска унија и све њене државе чланице заједно представљају блок од 28 земаља потписница Конвенције. О томе више видети: Harmonized System General information, доступно на адреси: http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_duties/tariff_aspects/harmonised_system/index_en.htm. „HS Nomenclature“ садржи око 5.000 робних група које су означене шестоцифреним бројевима. Јединствено тумачење номенклатуре за потребе свих земаља света обезбеђује Комитет састављен од представника потписница Конвенције. Комбинована номенклатура Европске уније интегрише „HS nomenclature“ својих чланица и обухвата додатне осмоцифрне подељке посебно прилагођене њеним потребама. Примена метода промене класификације производа је неподесна уколико се исти производи не класификују увек на једнообразан начин, упркос напорима који се чине за успостављањем јединственог, односно хармонизованог система. Тај систем, на међународном плану, почива на провери припадности увозних производа одговарајућој тзв. „HS номенклатури-класификацији“. Доступно на адреси: <http://www.wcoomd.org/>.

16 *Сл. гласник РС*, бр. 18/2010. Даном почетка примене Царинског закона (*Сл. гласник РС*, бр. 18/2010), од 3. маја 2010. године, престао је да важи Царински закон (*Сл. гласник РС*, бр. 73/2003, 61/2005, 85/2005 – др. закон, 62/2006 – др. закон, 63/2006 – испр. др. закона и 9/2010 – одлука УС), осим чл. 252 до 329.

17 Уредба о царински дозвољеном поступању са царинском робом (*Сл. гласник РС*, бр. 93/2010).

роба може имати непреференцијални и преференцијални третман. Према Уредби,¹⁸ обрада или прерада, која мења порекло производа, у вези са чл. 38 Царинског закона Србије, подразумева предузимање радње:

а) услед које се добијени производ сврстава у различити тарифни број Царинске тарифе у односу на тарифни број материјала без порекла, који су били употребљени у поступку обраде или прераде, или

б) на основу које вредност свих употребљених увезених материјала не прелази 50% од цене производа испоручено „франко фабрика“. Царински закон таксативно предвиђа радње на основу којих роба не може променити порекло, ако је прерада недовољна, без обзира што је услед прераде дошло до промене тарифног броја (недовољна прерада).¹⁹ Категоријом робе са недовољном прерадом, Закон на основу чл. 35 ст. 1 третира сваку прераду или обраду за коју се утврди или за коју се основано сумња, да јој је једини циљ био да се избегну прописи који се у Србији примењују на робу из одређених држава.²⁰

Приликом утврђивања порекла робе, не урачунавају се вредности елемената који се користе у производњи, укључујући: енергију и гориво; постројења и опрему; машине и алате; робу која не улази, нити је предвиђено да уђе у састав готовог производа. Роба, у чијој су производњи учествовале две или више држава, сматра се да је пореклом из оне државе у којој је обављена последња битна, економски оправдана прерада или обрада, у привредном друштву опремљеном за ту прераду или обраду, чији је резултат нови производ, или која представља битну фазу производње (чл. 34 Закона).²¹ За производ у растављеном

18 Видети чл. 5 Уредбе.

19 Према чл. 40 Царинског закона, при одређивању порекла увезене робе, независно од тога да ли је измењена њена тарифна ознака, не узимају се у обзир следеће радње: поступање неопходно за очување својстава производа приликом превоза или ускладиштења; радње које служе за олакшавање отпреме или транспорта робе; радње које се односе на паковање или припрему робе за продају; једноставни поступци са робом, нарочито: вентилација, дистрибуција, сушење, слађење, отклањање оштећених делова, отклањање масноће и рђе, фарбање ради заштите од природних утицаја, уклањање рђе, прање, чишћење, просејавање или покривање, сортирање, одвајање или разврставање, мерење, тестирање или баждарење, паковање или распакивање заједно спакованих пакета или препакивање, дељење терета, обележавање, етикетирање и други знакови разликовања, растварање у води или некој другој течној супстанци, јонизација, сољење, љушћење, дробљење, уклањање семена из воћа, клање животиња; једноставно склапање делова производа у целовит производ, као и било која комбинација наведених поступака.

20 Влада Србије прописује додатна правила за утврђивање преференцијалног порекла робе у смислу Закона, начин доказивања порекла робе, начин издавања уверења о пореклу робе, и одређује органе за издавање уверења и за давање мишљења о пореклу робе (чл. 35 ст. 2 Царинског закона).

21 Недовољна обрада или прерада за стицање статуса производа са пореклом у смислу члана 43 Уредбе обухвата, без обзира да ли је настала промена тарифног броја

стању или производ у несастављеном стању, који се увози сукцесивно у више од једне пошиљке, на захтев увозника, може се признати статус јединственог производа уз примену правила о његовом пореклу. За амбалажу важи правило да паковање, у коме се производ налази, има исто порекло као и сам производ, под условом да се она при царинењу сврстава у исти тарифни став Царинске тарифе као и производ.²²

1. Као што се из претходног дела излагања може закључити, утврђивање српског порекла робе,²³ у основи се утврђује применом метода додате вредности и метода промене тарифног става царинске тарифе.

1.1. Према методу додате вредности (*ad valorem*), роба стиче порекло земље када збирна (паушална) цена свих увозних сировина и материјала, који су учествовали у изради производа, која је плаћена при увозу робе, не прелази 50% цене при условима њене испоруке „франко фабрика („*Ex works*“). Калкулативни елементи наведеног процента обухватају:

а) „вредност“, која означава царинску основицу употребљених увозних материјала, односно њен новчани еквивалент при увозу, или, ако тај податак није познат, прву цену коју је могуће утврдити, која се плаћа за такве материјале у земљи прераде;

б) цену „франко фабрика“, која означава новчани еквивалент добијеног производа, умањеног за домаће порезе који се враћају или би се могли вратити након извоза таквог производа; и

или не, следеће: одржавање робе у добром стању током превоза и складиштења (проветравање, простирање, сушење, уклањање оштећених делова и сл.); једноставне поступке са робом који се састоје од отклањања прашине, просејавања или заштићивања, разврставања, класификовања, састављања (укључујући састављање комплета), прања, расечања; радње које обухватају: промене паковања, растављање и поновно састављање омота; једноставно стављање у вреће, сандуке, кутије, причвршћивање на картице и сл; стављање ознака, натписа и других обележја на производе или њихова паковања; једноставно састављање делова ради израде готовог производа; комбинација два или више напред наведених поступака.

22 Додатни прибор, резервни делови или алат, који се испоручује са опремом, машином, уређајем или возилом из Одељка XVI, XVII и XVIII Царинске тарифе, који су део њихове стандардне опреме, имају исто порекло као и опрема, машина, уређај или возило. Резервни делови, који се користе са опремом, машином, уређајем или возилом који су стављени у слободан промет, или су претходно извезени, имају исто порекло као и та опрема, машина, уређај или возило.

23 Сагласно чл. 32 Царинског закона, непреференцијално порекло се прописује ради примене Царинске тарифе, са изузетком преференцијалних тарифних мера из међународних уговора и мера које је Србија једнострано донела, у односу на друге државе, групе држава или територије; примене мера које нису тарифне, а које су утврђене прописима којима се уређује трговина робом, као и издавања уверења о пореклу.

в) „вредност у поступку састављања“, која означава увећану вредност производа која произлази из самог његовог састављања, заједно са свим поступцима дораде и контроле, укључујући добит и опште трошкове настале у тој земљи, као резултат поступака (чл. 46. Уредбе).

1.2. Метод промене царинске тарифе заснива се на разлици царинског броја, који обухвата прве четири цифре у царинској тарифи. Разлика се успоставља између бројева робе за коју се издаје уверење о домаћем пореклу, и бројева појединачних материјала са страним пореклом, или без порекла, који су уграђени у нови производ.

Према нашем Царинском закону и чл. 42 Уредбе о царински дозвољеном поступању са царинском робом, обрада или прерада на основу које се добијени производ сврстава у тарифни број номенклатуре Царинске тарифе, који је различит од тарифног броја у који су били сврстани употребљени материјали без порекла, сматра се потпуном прерадом.²⁴

1.3. Поред утврђивања порекла применом описаних метода, наше право, робом са пореклом из стране државе сматра ону која је у потпуности добијена или произведена у тој држави.²⁵ Сагласно чл. 34 Царинског закона, роба у чијој су производњи учествовале две или више државе, сматра се да је пореклом из оне државе у којој је обављена последња битна, економски оправдана прерада или обрада, у привредном друштву

24 Изузетак у том смислу представљају производи са Листе обраде или прераде коју треба извршити на материјалима без порекла како би нови производ стекао статус порекла (текстилни производи из Одељка XI Царинске тарифе). Листа је дата у Прилогу 8, а само одређени поступци наведени у колони 3, који се односе на сваки добијени производ посебно, сматрају се потпуном прерадом, било да она укључује или не, промену тарифног броја (чл. 42 ст. 2 Уредбе).

25 Робом пореклом из одређене државе сматрају се: минерали извађени у тој држави; биљни производи који су добијени у тој држави (убрани, пожњевени и др.); животиње окоћене, излежене и узгојене у тој држави; производи добијени од живих животиња које су у тој држави узгојене; производи добијени ловом и риболовом у тој држави; производи добијени морским риболовом и други производи извађени из мора изван територијалних вода неке државе, са пловилима која су регистрована или уписана у регистар у тој држави и која плове под заставом те државе; производи добијени или произведени на бродовима – фабрикама од производа наведених у тачки пореклом из те државе, ако су ти бродови – фабрике регистровани или уписани у регистар у тој држави и плове под заставом те државе; производи извађени са морског дна или из слоја земље испод тог морског дна, изван територијалних вода, ако та држава има искључива права експлоатације морског дна, или из слоја земље испод морског дна; остаци и отпаци производа добијених као резултат производних процеса у тој држави и употребљаваних предмета ако су прикупљени у њој, а могу се користити само за поновно добијање сировина; роба произведена на територији те државе искључиво од производа напред наведених, или од њихових секундарних производа, у било којој фази производње (чл. 33 Царинског закона).

опремљеном за ту прераду или обраду, чији је резултат нови производ или која представља битну фазу производње. Свака прерада или обрада за коју се утврди или за коју се основано сумња, да јој је једини циљ био да се избегну прописи који се у Србији примењују на робу из одређених држава, не може се сматрати прерадом или обрадом на основу које би добијени производ, добио статус производа пореклом из државе у којој је она извршена. Уредбом о царински дозвољеном поступању са царинском робом, Влада је прописала додатна правила за утврђивање порекла, начин доказивања порекла, начин издавања уверења о пореклу од стране надлежних органа, као и за давање мишљења о пореклу робе.

2. За утврђивање порекла робе је од несумњивог значаја систем кумулације порекла. Он се огледа у ублажавању строгих захтева, који се односе на суштинску прераду компоненти без порекла. За Србију је од посебног значаја Споразум о измени и приступању Споразуму о слободној трговини у Централној Европи (*Central European Free Trade Association – CEFTA 2006*).²⁶ Посебну карактеристику Споразума чине, управо, методи тзв. „кумулације“ порекла робе. Кумулација је метод укрштања и сабирања порекла између две или више држава партнера. У основи она омогућава да се производи пореклом из било које земље или територије партнера, са којом је могућа кумулација порекла, сматрају производима са пореклом. Компоненте истог производа, које потичу из различитих држава партнера, уграђују се у финални производ, који стице порекло државе партнера у којој је настао. Услед ограниченог обима рада, ова важна питања остају изван фокуса наше пажње.

У пракси постоји могућност да роба пореклом из треће државе, преко партнерске земље, буде увезена под преференцијалним условима, што се у трговачком дискурсу означава као „скретање трговине“ („*deflection of trade*“). Доследна примена правила о пореклу производа предупредује ризик од „скретања трговине“, односно од прикривеног увоза робе преко земље партнера, чије је порекло из треће државе. Поред провере „скретања трговине“, правила о пореклу се користе и ради спровођења трговинске политике земље увоза, која се тиче примене допуштених спољнотрговинских мера ограничења, као што су увођење антидампиншких, антисубвенцијских и других мера у интересу заштите националне привреде, које су иначе оправдане и са становишта СТО.

26 Специфична зона слободне трговине настала је на основу Споразума о слободној трговини у Централној Европи – *Central European Free Trade Association – CEFTA*. Правила о пореклу робе садржана су у Анексу 4 уз Споразум – „Протокол о дефиницији појма производи са пореклом и методама административне сарадње“. Више о томе: А. Ђирић, *Међународно трговинско право, Општи гео*, стр. 218.

IV Закључак

На подлози спроведене анализе о методима за утврђивање порекла производа у спољнотрговинском промету, сматрамо да би критеријум који подразумева комбинацију промене царинске ознаке у царинској тарифи и уградњу компонената локалног садржаја вредности од 50%, могао да послужи као прихватљив „тест оптерећења“, чије задовољење везује порекло производа за земљу у којој је извршена прерада, дорада, или његова трансформација. Сматрамо да критеријуми вредносног теста могу бити неподесни код утврђивања граничних вредности, када су оне опредељене на око 50%. Ради ублажавања недостатака те врсте, можда има простора да се успостави однос између учешћа у вредности увозних националних компонената у распону 45–55%, или 40–60%. Тако структуриран однос не би одражавао ни сувише строг критеријум, који би могао имати дејства нецаринских трговинских ограничења, али ни претерано благ да отвори брану за „скретање трговине“. Престроги услови теста оптерећења се неповољно одражавају на извозне резултате увозно зависних привреда појединих држава. Они утичу да највећи део импут производних компоненти мора потицати из локалних извора, са веома ограниченим увозним садржајима. Овакав приступ би могао да има неповољан утицај на земље са ограниченим домаћим ресурсима улазних репроматеријала за производњу. Он би више погодио привредно неразвијене државе. С друге стране, блажи критеријуми би довели до смањења значаја самог производног процеса. Мотивисао би се извоз увезених производа након ниског степена њихове прераде у земљи увозници, што би могло да утиче на дестимулацију индустријализације и успоравања развојних циљева.

Aleksandar ĆIRIĆ, PhD

Professor at the Faculty of Law, University of Niš

METHODS OF DETERMINING ORIGIN OF GOODS IN FOREIGN TRADE

Summary

The author of the paper underlines the fact that determining the origin of goods necessarily implements complex administrative procedure, which is in the competence of customs administrations or independent customs territories.

In order the rules of origin to be applied properly it is necessary to determine accurately the characteristics of the goods. In addition to the activities of customs administrations, it is necessary to share the companies which are emerging as an exporters and importers to take part. There are different methods for determining origin of goods. Attention is focused on most frequently methods in practice and legislation: method of substantial transformation of products, value-added method ("percentage test"); technical (production) test of origin of products, method of changing a single customs classification. The final part of the paper is dedicated to methods of determining origin of goods in the Serbian legislature.

Key words: *foreign trade turnover, origin of goods, substantial transformation, "Value-Added Percentage Test", technical tests, change in tariff classification.*